

ולשלם את הדמים] כיוצא בהן [שאף הוא צריך תשעה אנשים וכהן].”

והגמרא שם [טו א] אומרת שעבד הוקש לקרקע, ולפיכך דין האדם שוה לקרקע.

ולכאורה מכאן ראייה לדברי רש"י שאף בן חורין הוקש לקרקע!

אך תוספות דוחים זאת, ואומרים: בן חורין לא הוקש לקרקע.

אלא דוקא בענין האומר "דמי עלי להקדש", הוקש בן חורין לקרקע, **לפי ששמין אותו כעבד**, ועליו לשלם דמיו, ולפיכך דין שומא זו כדין שומת עבד שהוקש לקרקע [וכשם שקרקע נישומת בתשעה אנשים וכהן, כך גם האומר "דמי עלי" נישום בתשעה אנשים וכהן].

כדאיתא [כמבואר] **בפרק קמא דסנהדרין** [טו א].

וזה לשון הגמרא שם: דתניא: האומר 'דמי עלי' שמין אותו כעבד הנמכר בשוק. ועבד אתקש לקרקעות. (182)

ואם כן, קשה על דברי רש"י האומר שכל אדם הוקש לקרקע, ואפילו בן חורין!

ועוד קשה, הרי **בעבד נמי, פלוגתא היא**, גם בעבד עצמו נחלקו שתי לשונות **בפרק קמא דבבא קמא** [יב א], **אי עבד כמקרקעי, אי כמטלטלי דמי** [האם הוא דומה לקרקע או למטלטלין], ואם כן מדוע רב אשי תמה על דברי מר זוטרא בטענה שאשה דומה לקרקע? הרי יש לשון אחת בגמרא [בבבא קמא שם] שעבד דומה למטלטלין, וכל שכן אשה, שהיא בת חורין!

ומכח שתי הקושיות הללו, תוספות סוברים שאשה לא הוקשה לקרקע.

והנה, רב אשי הקשה למר זוטרא: איך יתכן לומר אשה נקנית בקנין אגב? הרי אם נאמר שאשה נקנית בקנין אגב, נמצא שנכסים שיש להם אחריות נקנים אגב נכסים שאין להם אחריות, וזה נגד דברי המשנה!

ולדעת התוספות [שאשה לא הוקשה לקרקע] דברי הגמרא אינם מובנים!

ומתרצים התוספות על כך, שני תירוצים:

אין זה חליפין אלא קנין כסף [ובאשה גזרו חכמים שאינה מקודשת, מפני שזה דומה לקנין חליפין]. (180)

אם כן הוה ליה נכסים שיש להם אחריות

[רב אשי הבין מדברי מר זוטרא, שאשה שנתנה מנה לאיש, נקנית בכך בקנין אגב. לפיכך הקשה רב אשי: אם כן נמצא שנכסים שיש להם אחריות נקנים אגב נכסים שאין להם אחריות. וזה נגד דברי המשנה להלן כו א].

מדברי הגמרא משמע, שאשה נקראת "נכסים שיש להם אחריות".

"נכסים שיש להם אחריות", היינו נכסים שכל אדם המלוה לחבירו ממון, סומך על אחריות הנכסים הללו. וזהו כינוי לקרקעות, שהן קיימות ועומדות [ואי אפשר להבריחם ולהעלימם], לפיכך המלוה סומך עליהם. (181)

ואם כן קשה: מדוע אשה נחשבת "נכסים שיש להם אחריות"? הרי האשה אינה קיימת ועומדת במקומה!

והתוספות מביאים את דברי רש"י שהשיב על קושיא זו:

פירש בקונטרס: האשה נקראת "נכסים שיש להם אחריות", משום **דאדם הוקש לקרקעות, דכתיב** [ויקרא כה]: **"והתנחלתם אותם** [את העבדים הכנעניים] **לרשת אחוזה"**. מכאן שהעבדים הוקשו לאחוזת קרקע.

ודעת רש"י, שאין חילוק בין עבדים לשאר בני האדם.

אך התוספות חולקים על כך. ומקשים על דברי רש"י:

וקשה, דהווא קרא, כתיב בעבד.

אבל לגבי בן חורין, לא מצאנו שהוא איתקש [הוקש] לקרקע.

אמנם מצאנו במסכת סנהדרין שדין האדם הוא כדין קרקע, אף על פי שהוא בן חורין:

ששינו שם [ב א] [והקרקעות] של הקדש, הבא לשום אותן כדי לפדותן, צריך [תשעה אנשים] וכהן [כדי לשומן], ואדם [שאמר "דמי עלי" ובא לשום את עצמו

181. רש"י להלן כו א. [על פי הגהת הרש"ש בדבריו].

182. אפשר לבאר שמלשון הגמרא הוכיחו תוספות שבן חורין אינו כקרקע ולא משום שלא מצאנו שבן חורין הוקש לקרקע כפי שפירשו בפנים, אבל בשאר הראשונים הוכיחו שלא כדברי רש"י מזה שלא מצאנו שבן חורין הוקש לקרקע. [תוספות רא"ש וטו, ורשב"א וריטב"א]. ולפיכך פירשו את תוספות כדבריהם.

180. א. ודוקא באשה הפקיעו את הקידושין משום חומרת איסור אשת איש, אבל בפדיון הבן לא הפקיעו חכמים את הפדיון [מפני שאין בו אלא מצות עשה, מה שאין כן אשת איש הרי זו אסורה באיסור שיש בו מיתת חנק]. רשב"א, מהרש"א.
ב. יש אומרים שהמקדש את האשה במנה על מנת להחזיר, מדאורייתא אינה מקודשת, ושלא כדברי תוספות. עיין הערה 163 על הגמרא.

מקודשת, מדוע אין הקידושין פושטים בכולה, כשם שהמקדיש חצי בהמה, פושטת הקדושה בכל הבהמה?]

ומקשים התוספות: **תימה**: איך אפשר להוכיח מכך שקדושת חצי קרבן פושטת בכולה, שאף קידושי חצי אשה פושטים בכולה?

דהרי **בריש מסכת תמורה** [יא ב] **יליף** למד התנא שהאומר **"רגלה של זו עולה"**, פשטה הקדושה בכולה, מפסוק, כדלהלן.

ואף התנא הסובר שדוקא במקדיש **דבר שהנשמה תלויה בו**, או מתפשטת הקדושה בכל הבהמה, הרי הוא לומד זאת **מקרא**, **דכתיב** [ויקרא כז] **"כל אשר יתן ממנו לה"** [כלומר אפילו אם יתן כל שהוא ממנו לה, אזי] יהיה [כולן] קדש.

ואם כן, איך אפשר להוכיח משם שאף קידושי אשה פושטים בכולה? הרי **לגבי אשה לא כתיב קראי!**

ואם כן, **מאי פריך?** מה היא שאלת הגמרא? **הא לא דמו להדדי!** הרי אין הם דומים זה לזה!

ומתרצים התוספות: **ונראה**, **שלכך דקדק רש"י** בלשונו, **ופירש**: "ונפשטו קידושין בכולה – דהא מקודשת בלשון **הקדש קאמר לה**", וכדאמר בגמרא **בריש פרקין** [ב ב] שלשון "קידושין" היינו **דאסר לה אכולי עלמא כהקדש**, כלומר, **שאדם** המקדש אשה הרי הוא **עושה אותה כהקדש**.

לפיכך יש [ראוי] **להיות דינה של האשה כהקדש**, וכשם שהקדש פושט בכל הבהמה, כך הקידושין יפשטו בכל האשה. (185)

אבל אם היה המקדש אומר לאשה "הרי את מאורסת לי", או **חד מהנהו לישנו**, אחת משאר הלשונות **דהוזכרו לעיל** [ה ב – ו א], **על זה לא היה המקשן מקשה "ונפשטו קידושין בכולה"**, לפי פירוש זה [כי אין להוכיח מכך שהקדש פושט בכל הבהמה, שאף קידושי אשה פושטים בכולה, שהרי באשה אין פסוק המלמד על כך]. (186)

א. **ונראה לפרש**, **דלאו דוקא** נקט רב אשי "נכסים שיש להם אחריות".

אלא, אף **כי נמו**, גם אם הנכסים **אין להם אחריות**, **לא מצינו שמטלטלין נקנין אגב מטלטלין** אחרים, היות **דנכסים שאין להם אחריות**, **לא שייך בהו קנין אגב!** אי אפשר לקנות על ידיהן שום דבר בקנין אגב.

כלומר, קושית רב אשי היתה, שבמשנה שנינו נכסים שאין להם אחריות נקנים עם נכסים שיש להם אחריות. ומשמע שרק נכסים שיש להם אחריות יש בכוחם לפעול קנין אגב, אבל נכסים שאין להם אחריות אין בכחם לפעול קנין אגב [בין לענין קניית קרקע ובין לענין קניית מטלטלין]. ולפיכך אשה אינה יכולה להקנות אגב מנה [שהוא בכלל מטלטלין]. (183)

ב. **אי נמו, יש לומר**, **דהכי קאמר**, כך התכוין רב אשי לומר: **על כרחך, אי אשה נקנית אגב מטלטלין**, אם כן **שדה נמו נקנה אגב מטלטלין**:

שהרי קנין כסף דאשה, ולפינן [לומדים] **מקנין כסף בשדה**, בגזרה שוה **"קניח קניח"** משדה עפרון [כמבואר בגמרא לעיל ב א, ג א].

ואם נאמר שאין שדה נקנה בקנין אגב, אזי יקשה, **מהיכתי תיתי**, מנין נבוא לומר שקנין אגב יועיל באשה?!

אלא בהכרח, מאחר שרב אשי הבין שאשה נקנית באגב, שדה נקנית גם היא באגב. ומשדה למדנו לאשה, שגם היא נקנית באגב.

ולפיכך הקשה רב אשי: אם אשה נקנית באגב, אם כן, בהכרח אף שדה שהיא נכסים שיש להם אחריות נקנית אגב נכסים שאין להם אחריות, וזה בניגוד לדברי המשנה להלן [כו א]. (184)

ונפשטו קידושי בכולה מי לא תניא וכו'

[הגמרא מקשה על רבא שאמר "חציך מקודשת לי" אינה

183. הרמב"ן והריטב"א פירשו שרב אשי התכוין לשאול: אפילו אם היית אומר שאשה היא כקרקע, בכל זאת, אין קרקע נקנית אגב מטלטלין, אלא דוקא מטלטלין נקנים אגב קרקע. ובתוספות טו"ך כתוב, שמפני שהאשה דומה יותר לנכסים שיש להם אחריות [כנראה כוונתו לעבד], לפיכך נקט רב אשי כן. ובתוספות הרא"ש צירף את שני הפירושים הנ"ל.

184. עיין הערה 168 על הגמרא.

185. בקובץ שיעורים אות נג ביאר את דבריהם בדרך מחדשת. עיין שם. ולכאורה נראה לבאר, שהמקדש אשה בלשון "הרי את מקודשת

186. הרמב"א כתב ששאלת הגמרא היא גם על האומר "הרי את

וקאמר, דימכרנה לצורכי עולות. ימכרנה לאדם אחר, שנדר להביא עולה, ויטול ממנו דמים עבור הבהמה, חוץ מדמי הרגל שהקדיש, שלא יטול את אותם דמים, שהרי הוא הקדיש את הרגל, ואינו יכול למכרה. והקונה יקריב את כל הבהמה לעולה:

וכאשר הבהמה קריבה על המזבח, רוב הבהמה נחשבת עולה של הקונה. ואילו רגלה [שעדיין היא שייכת למקדיש] נחשבת עולה של המוכר.

ופריך: היאך יפטר הקונה הזה מחיוב עולתו? הא, הרי הוא התחייב להביא קרבן עולה שלם, והוא ליה, והרי הבהמה הזאת עולה חסירה היא [כאילו הקריב בהמה ללא רגל לעולה]!

ומשני: מה שהתנא אמר, שתמכר לצרכי עולות, מדובר כגון דהקונה אמר "הרי עלי עולה כמו שאמצאנה", כלומר, בין אם אמצא בהמה שאוכל להקריב את כולה, ובין אם אמצא בהמה שראוי להקריב רק את חלקה, אצא בה ידי חובת נדרי.

שמע מינה [מדברי רבי יוחנן] בעלי חיים נדחים. ז-ב

התוספות מביאים את פירושו של רש"י בהרחבה:

פירש בקונטרס: "שמע מינה בעלי חיים נדחים" – אם נדחו לשעה אחת ידחו לעולם.

והוסיף רש"י: יש חידוש בכך שבעלי חיים נדחים, משום דאיכא למאן דאמר [שיש מאן דאמר] הסובר שאין דין דיחוי אלא בקרבנות שחוטין שנדחו⁽¹⁸⁷⁾ מן המזבח. אבל בעלי חיים שנדחו, לא חל בהם דין דיחוי, אלא הם חוזרים ונראים להקרבה [לאחר שעברה מהם סיבת הפסול].

ולדידיה, לשיטתו, קריבה הך בהמה למזבח כשחזר ולקח חציה השני, והקדישה [מפני שעכשיו כולה קדושה, ולא חל בה דין דיחוי].

ועוד למדנו בגמרא: ושמע מינה, דיחוי מעיקרא, הוי דיחוי.

ופירש רש"י: דיחוי מעיקרא, היינו כגון זו [ששותף אחד הקדיש את חציה], שכבר מתחילת הקדישה לא היתה נראית ליקרב.

והוסיף רש"י: יש חידוש בכך שדיחוי מעיקרא הוי דיחוי,

וחזר ולקחה.

[רבי יוחנן אמר: בהמה של שני שותפין שהקדיש אחד מהם את חציה, וחזר ולקחה והקדישה – קדושה, ואינה קריבה, ועושה תמורה, ותמורתה כיוצא בה].

קשה: מדוע רבי יוחנן דיבר באופן שחזר המקדיש וקנה את חצי הבהמה השני והקדישו? הרי גם אם לא חזר המקדיש וקנה את חצי הבהמה השני, רבי יוחנן היה יכול להשמיענו את הדין הזה באופן שהשותף השני הקדיש אחר כך את החצי שלו. ונמצא שהבהמה כולה קדושה, ואינה קריבה [כי מתחילה בשעת ההקדש לא היתה הבהמה ראויה להקרבה]!

וכדי לתרץ קושיא זו אומרים התוספות:

הא דנקט "וחזר ולקחה", ולא נקט "בהמה של שני שותפין שהקדיש כל אחד מהם את חציה השייך לו", היינו משום דלא היה שייך לומר התם [שם] את המשך דברי רבי יוחנן, "ועושה תמורה, ותמורתה כיוצא בה". משום דשותפין אין ממירין [אינם יכולים להמיר בהמת קרבן בבהמת חולין, אפילו לא כשהם ממירים בשותפות, ולא חלה קדושת קרבן "תמורה" בבהמת החולין]. כדאמר במסכת תמורה [יג א] ובפרק קמא דזבחים [ו א].

ולפיכך רבי יוחנן דיבר על אופן שהמקדיש חזר וקנה את חצי הבהמה השני והקדישו, ומאחר שכל הבהמה שלו, בידו לעשות לה תמורה.

ואפילו למאן דאמר

[שהמקדיש רגל בהמה] אין כולה קדושה [בכל זאת, אם הקדיש דבר שהנשמה תלויה בו, הקדושה מתפשטת בכולה].

ויש לדרן: לדעת האומר במקדיש רגל בהמה, שאין כולה מקודשת, מה יעשו באותה בהמה? הרי להקריב אותה אי אפשר [מפני שחלקה חולין], ואף להשתמש בה אסור, שהרי רגלה קדושה!

ואומרים התוספות:

התם, במסכת תמורה [יא ב] מפרש, למאן דאמר ב"רגלה של זו עולה" דאין כולה עולה, מה יעשה ממנה?

187. כגון שנפגם המזבח לאחר שחיטת הבהמה, ואי אפשר להקריבה על מזבח פגום, ואחר כך תיקנו את המזבח, ובכל זאת אסור להקריבה מדין "דיחוי", זבחים נט א. [ויש עוד דוגמאות רבות].

מאורסת ל"י, וכן בשאר לשונות קידושין. ותירץ את קושית התוספות בדרך אחרת. [וכן נראה מהתוספות ר"י הזקן]. עיין הערות 177 – 175 על הגמרא.

משום דאיכא מאן דפליג – שיש מי שחולק על כך, וסובר דאין דין דיחוי אלא בנראה ונדחה.

ועוד למדנו בגמרא: **ושמע מינה יש דיחוי בדמים.**

ופירש רש"י: **יש תורת דיחוי בדבר שאין קדוש אלא לדמיו, כגון זו** [ששותף אחד הקדיש את חציה] **שמתחילה לא הקדישה אלא לדמיה בלבד, דהיינו שתמכר ויקדשו דמי חציה.**

שהרי, ליקרב לחצאין לא היתה ראויה. ואפילו הכי חל עלה תורת דיחוי, להדחות מעל המזבח לעולם.

והוסיף רש"י: **יש חידוש בכך שיש דיחוי בדמים, ולא אמרינן אין דיחוי אלא בדבר שהוקדש לגופו ליקרב.** (188)

א. ומקשים התוספות:

ואם תאמר: למה לי למימר הני תרתי – מדוע הוצרכנו לומר את שני הדברים הללו: [א] יש דיחוי בדמים [ב] ודיחוי מעיקרא הוי דיחוי?

והלא אי אפשר לדיחוי מעיקרא שלא יהא דיחוי בדמים – לא יתכן שיהיה "דיחוי מעיקרא" שאינו "דיחוי בדמים", שהרי אם הקרבן נדחה מעיקרו [מתחילת הקדשתו], אם כן לא חלה בו קדושת הגוף מעולם, [שהרי לא היה ראוי להקריבו בעצמו], אלא חלה בו קדושת דמים בלבד [שימכרוהו, ויקנו בדמיו קרבן אחר]. (189)

ומאחר שכבר אמרנו שדיחוי מעיקרא הוי דיחוי, מובן מאליו שגם דיחוי בדמים הוי דיחוי! [ולמה הוצרכנו לומר את שני הדברים?]

מתרצים התוספות: **ויש לומר, שישנם אופנים של דיחוי מעיקרא שאינם דיחוי בדמים. וכן להיפך –**

דאשכחן, לפי שמצאנו אופן של דיחוי מעיקרא, אף על גב שהקרבן קדוש בקדושת הגוף [ואין הדיחוי גורם שלא תיתפס בקרבן קדושת הגוף].

כעין מה דאמר רבי יוחנן בפרק נגמר הדין [סנהדרין מז א], כגון אדם שאכל חלב, והפריש קרבן, ועבד עבודת כוכבים, וחזר בו בתשובה.

ואמר על זה רבי יוחנן [שם]: **הואיל ונדחה הקרבן מלהקרב כשעבד בעליו עבודת כוכבים, משום ד"זבח**

רשעים תועבה, ולא היה אפשר להקריב את הקרבן בעודו רשע, לפיכך, ידחה הקרבן הזה לעולם.

ולמדנו מדברי רבי יוחנן, שחל בבהמה של קרבן דין דיחוי אף על פי שאין כאן פסול בגופה של הבהמה, אלא שאין הבעלים ראוי להקריבה, והקרבן קדוש בקדושת הגוף. (190)

וכיוצא בזה יש אופן של דיחוי מעיקרא בקדושת הגוף [ולא בדמים]:

כגון: שעבד עבודה זרה, והפריש קרבן בעודו רשע, ורק אחר כך חזר בתשובה. ובזה יש דיחוי מעיקרא, שהרי בשעת ההקדשה לא היה הקרבן ראוי להקריבה, ובכל זאת חלה על הבהמה קדושת הגוף, מפני שאין כאן פסול בגופה של הבהמה, אלא שאי אפשר להקריבה מחמת הבעלים.

נמצא שיש לפנינו "דיחוי מעיקרא" בלא "דיחוי בדמים" [שהרי הבהמה קדושה בקדושת הגוף].

ומוסיפים התוספות: **ולאו דוקא נקט רבי יוחנן התם [במסכת סנהדרין] "והפריש קרבן תחלה", לפני שעבד עבודה זרה.**

דהוא הדין, גם אם עבד עבודת כוכבים תחילה, ואחר כך הפריש קרבן, דהשתא הוי [שעתה הוא נחשב] דיחוי מעיקרא, הרי זה דיחוי.

דהא רבי יוחנן עצמו הוא זה דאית ליה [שסובר] "דיחוי מעיקרא, הוי דיחוי", ולשיטתו גם אם נעשית הפרשת הקרבן על אכילת החלב אחרי שעבד עבודה זרה, חל בבהמה דין דיחוי! (191)

אלא שהוא העדיף לדבר על אופן שהפריש קרבן ואחר כך עבד עבודה זרה, משום אידך מילתא דרבי יוחנן דמייתי התם, משום המימרא השניה של רבי יוחנן המובאת בגמרא שם –

אמר רבי יוחנן: מי שאכל חלב בשגגה, והפריש קרבן, ואחר כך נשטתה, ואי אפשר להקריב את חטאתו, לפי ששטה אינו בר הבאת קרבן, וחזר ונשתפה [נעשה שפוי בדעתו], הואיל ונדחה הקרבן שעה אחת, בהיותו שוטה, ידחה לעולם.

דבמימרא זו לא מצי למימר, לא היה רבי יוחנן יכול לומר דנשטתה תחילה לפני שהפריש את חטאתו, שהרי

190. על פי התוספות תמורה כו ב. ד"ה שמע מינה, [ועיין התוספות הרא"ש כאן].

191. ועדיף להשמיענו באופן זה. שבכך יש חידוש גדול יותר, שדיחוי מעיקרא הוי דיחוי. התוספות תמורה כו ב, והתוספות הרא"ש בשטמ"ק כריתות כח ב.

192. שנאמר [ויקרא א] "יקריב אותו לרצונו". רש"י סנהדרין מז א.

188. "אבל קדושת דמים לא אלימא למדחי". לשון רש"י בתשובה [מובא בתוספות פסחים צח א]. והתבאר בהערה 183 על הגמרא.

189. האחרונים נחלקו האם שותף המקדיש את חציו חלה בבהמה קדושת דמים, או שחלה קדושת הגוף [אלא שאינה ראויה להקריבה. ולכן הגמרא מכנה זאת "דמים"]. עיין הערה 182 על הגמרא.

ולא כתוב בהם "שמע מינה יש דיחוי בדמים".

ומפרש [המפרש שם], שהגמרא מוכיחה מדברי רבי יוחנן שקדושת דמים דוחה את תמורתה מליקרב, מדקתני [ממה שאמר רבי יוחנן] "ותמורתה כיוצא בה". והרי שותף שהקדיש את חצי הבהמה, לא חלה בה אלא קדושת דמים בלבד, ואמר רבי יוחנן שחל דיחוי בתמורה.

ובפירוש הזה, רצה המפרש לתרץ את קושית ר"י דלעיל: מדוע יש צורך לומר "יש דיחוי בדמים"? הרי כבר אמרנו שדיחוי מעיקרא הוא דיחוי, ובדרך כלל אין לך דיחוי מעיקרא שאינו דיחוי בדמים!

ולכן, פירש המפרש הזה שגורסים "קדושת דמים מדחה", והיינו מדחה את תמורתה, ואת זאת אי אפשר ללמוד ממה שאמרנו דיחוי מעיקרא הוא דיחוי.

אך התוספות דוחים פירוש זה:

ולא נהירא!

דהא יש להוכיח מהגמרא בכריתות שלא כדבריו:

שהרי **גבי "מטמא מקדש"** [טמא שנכנס למקדש] **עשיר, שהפריש קן לכבשתו** [במקום כבשה, שהוא מחוייב בה], ואחר כך **העני, אמרינן "הואיל ונדחה, ידחה"** –

אדם טמא שנכנס למקדש בשוגג, חייב בקרבן "עולה ויורד". כלומר, העשיר מביא קרבן יקר – כבשה או שעירה לחטאת, והעני מביא קרבן פחות יקר – שתי תורים או שני בני יונה, ואילו עני שבעניים מביא עשירית האיפה סולת למנחה. (193)

ואם היה הטמא שנכנס למקדש עשיר, והפריש קן [שתי תורים] במקום להפריש כבשה, שהיא הקרבן שהוא מחוייב להביא, ואי אפשר היה לו להקריב את התורים מפני שהיה עשיר, ולאחר זמן נעשה עני, ורצה להקריב את הקן של התורים כפי שהוא חייב עכשיו:

אמר על כך רבי אושעיא [כריתות כז סוף עמוד ב]: הואיל והקן נדחה בשעה שהיה עשיר, ידחה לעולם.

ושם גרסינן **נמי "שמע מינה תלת"**, שלשה חידושים, כמו שהוזכרו **בשמעתין**. ואחד מן החידושים הוא "שמע מינה קדושת דמים מדחה". (193)

והתם, על כרחך אין לפרש שקדושת דמים מדחה את התמורה, דהרי אין דין תמורה בעופות כלל. (194)

כיון דשוטה הוא, אם כן **לאו בר הפרשה הוא**. כי היות ואין בו דעת, אין הפרשתו כלום, והבהמה אינה קדושה כלל.

ולכן, גם במימרא הקודמת [באכל חלב, והפריש קרבן, ועבד עבודת כוכבים] **נקט נמי** באופן שקודם **הפריש קרבן על שגגתו באכילת חלב**, ואחר כך **עבד עבודת כוכבים**. ונקט כך במימרא הראשונה שלו אגב המימרא השניה [בהפריש ונשטתה].

עד כאן ביארו תוספות שיתכן דיחוי מעיקרא בקדושת הגוף [כגון בעבד עבודת כוכבים והפריש קרבן].

ועתה מבארים תוספות איך יתכן דיחוי בדמים בלא שיהיה דיחוי מעיקרו [שהרי בכל קרבן חלה קדושת הגוף, מלבד אם היה דיחוי מעיקרו]:

ואשכחן נמי, [ומצאנו גם] שתחול **קדושת דמים על בהמה, אף על גב דלא הוא דיחוי מעיקרא:**

כגון: המפריש נקבה לפסחו – לשם קרבן פסח, לא חלה עליה קדושת הגוף, מפני שקרבן פסח בא מהזכרים בלבד [ולא מן הנקבות]. ולפיכך חלה עליה קדושת דמים בלבד [שמזכרים אותה, וקונים בדמיה זכר].

ואם לפני שמכר אותה, היא **ילדה זכר**, הרי הולד הזכר קדוש באותה קדושה של אמו.

ואותו ולד זכר, **הוא קדושתו, קדושת דמים בלבד**, כיון שקדושתו נובעת מקדושת אמו, ואמו אין בה קדושת הגוף, היות **דאין קרבן פסח בא מנקבה**.

ולא הוא בולד דין של דיחוי מעיקרא, שהרי הולד שהוא זכר, **ראוי הוא להקריב** אותו לשם קרבן פסח, ואין בו שום דיחוי אלא שלא חלה בו קדושת הגוף היות ולא הקדישוהו לקרבן, וכל קדושתו היא מחמת אמו.

אבל אם ירצו הבעלים בכך, הרי הם יכולים להקדישו בקדושת הגוף, ולהקריבו לשם קרבן פסח.

וזהו דיחוי בדמים, בלא דיחוי מעיקרא.

עד כאן ביארו התוספות את הגמרא על פי גירסתו ופירושו של רש"י.

ועתה מביאים התוספות, שיש ספרים שהגירסא בהם שונה מהגירסא שלפנינו:

ויש ספרים דגרסינן: "שמע מינה קדושת דמים מדחה".

193. ויקרא ה יא – יג.

193*. כך הגירסא בספרים שם. ופירש רש"י שם כפירושו כאן לפי הגירסא שלפנינו ושלא כפירוש המפרש המובא בהתוספות.

194. העופות אינם עושים תמורה, מפני שלא נאמרה בתורה תמורה אלא בבהמות. תמורה יג א. רמב"ם תמורה א יא.

ורבנן. ולדעת רבי שמעון בר יוחאי בעלי חיים אינם נדחים, ולפיכך הוצרך להשמיענו שהלכה כחכמים שבעלי חיים נדחים.

ולפיכך, בגמרא מייתי [מביאים] את דברי האמוראים, דהיינו רבי יוחנן ורבי אושעיא, שיש ללמוד מדבריהם שהלכה כחכמים שבעלי חיים נדחים.

ג. ועתה משוים התוספות את סוגית הגמרא כאן, לסוגית הגמרא בכריתות:

הגמרא במסכת כריתות [כח א] לומדת שלשה דברים מדברי רבי אושעיא. (196)

[א] בעלי חיים נדחים. [ב] יש דיחוי בדמים. [ג] דיחוי מעיקרא הוי דיחוי.

כשם שהגמרא כאן למדה מדברי רבי יוחנן.

ורב עוקבא בר חמא מקשה על זה מהתוספתא: שנינו בתוספתא [תמורה ב]: המפריש נקבה לפסחו קודם הפסח, היא עצמה אינה ראויה להקרבה משום שאין הפסח בא אלא מן הזכרים, אלא, תרעה עד שתסתאב ויביא בדמיה פסח זכר.

ואם אותה נקבה ילדה זכר, אזי הוא קדוש בקדושת אמו, ונחלקו חכמים ורבי שמעון אם חל בו דין דיחוי או לא:

לדעת חכמים חל בו דין דיחוי מפני שקדושתו באה מכח קדושת אמו שהיא קדושה דחוויה, ולפיכך אי אפשר להקריבו, אלא ירעה עד שיסתאב וימכר. ויביאו בדמיו פסח.

ואילו רבי שמעון סובר, שאפשר להקריב אותו עצמו.

ומבואר בגמרא שם טעמו של רבי שמעון – משום שבעלי חיים [קרבנות חיים] אינן נדחין, ולכן לאחר שנולד אפשר להקדישו לקרבן, על אף שבלידתו הוא היה קדוש רק קדושת דמים מכח אמו, שהיא קדושה הדחוויה מהקרבה, והיה דחוי אז מהקרבה. (197)

ורב עוקבא בר חמא מקשה מדברי רבי שמעון על רבי אושעיא: רבי שמעון אמר שבעלי חיים אינן נדחין, ואילו מדברי רבי אושעיא מוכח שבעלי חיים נדחין!

אלא על כרחך, קדושת דמים היינו קדושת חטאת, שקדושה ואינה קריבה, ולא חל בה אלא קדושה לענין להמכר ולקנות בה חטאת כשרה, דהיינו קדושת דמים, והשמיענו רבי אושעיא שיש דיחוי באותה קדושה. [וכפירוש רש"י].

ב. עתה התוספות מבארים מדוע הוצרך רבי יוחנן להשמיענו את דבריו ולא סמך על המשנה בפסחים דלהלן:

שנינו במסכת פסחים [צז ב]: המפריש כבשה נקבה לפסחו, כלומר, כדי להקריבה לקרבן פסח, או שהפריש זכר בן שתי שנים לקרבן פסח, ואין הם ראויים להקרבה, מפני שקרבן פסח צריך להיות זכר בן שנה – ירעה עד שיסתאב, וימכר, ויביא בדמיו שלמים. (195)

ומשמע מדברי המשנה, שאי אפשר להקריב את הנקבה עצמה לשלמים, אלא מחכים עד שתסתאב ויביא בדמיה שלמים. וטעם הדבר: משום שחל בבהמה דין דיחוי [מאחר והיא נפסלה מקרבן פסח].

ואמרו בגמרא שם, שמע מינה תלת:

[א] שמע מינה בעלי חיים נדחין – שהרי אותו קרבן עדיין חי.

[ב] שמע מינה דיחוי מעיקרא הוי דיחוי – שהרי משעת הפרשת הנקבה, או הזכר בן השנתיים, לא היתה אפשרות להקריבם.

[ג] שמע מינה יש דיחוי בדמים – שהרי מאחר שמשעת ההפרשה לא היתה אפשרות להקריבם, חלה בהם קדושת דמים בלבד ולא קדושת הגוף.

ומקשים תוספות: ואם תאמר: למה ליה לרבי יוחנן לאשמועינן בסוגייתנו הני תלת מילי, את שלשת הדברים הללו?

הא כבר שמעינן לה מדברי המשנה בפרק מי שהיה טמא [פסחים צח א]!

ומתרצים התוספות: ויש לומר: רבי יוחנן הוצרך להשמיענו דבר זה, משום דפלוגתא היא בפרק בתרא דכריתות [כח א], דפליגי בה רבי שמעון בר יוחאי

[ור"ח חולק וסובר שאפילו בו ביום יביא בדמיה שלמים וכן כתב מהרש"א שם בשם רש"י].

196. עיין שם.

197. כך היא מסקנת הגמרא שם. אבל בקושיא אפשר לבאר את סברת רבי שמעון משום שאין דיחוי בדמים. [ואכן כך התוספות מבארים להלן בתירוצם].

195. כדן מותר הפסח [דהיינו אדם שהפריש מעות לקנות בהן שה לקרבן פסח, ונתתו לו מן המעות. או המפריש טלה נוסף לאחריות על הפסח], שאחרי הפסח הוא קרב שלמים.

וכתבו התוספות [פסחים צז ב] שהמשנה שם נקטה שיפלו דמיו לשלמים, מפני שמדובר שהנקבה נשתיירה לאחר פסח [שכך הרגילות – שלא יפול מום בבהמה בו ביום], אבל אם נפל בה מום ביום י"ד בניסן יביא בדמיה פסח.

להקריב אותו בעצמו כיון שהוא נולד מקדושת דמים, הדחוייה מהמזבח.

ומדברי חכמים מוכח שבעלי חיים נדחים!

והרי יחיד ורבים שנחלקו, הלכה כרבים! (198)

ב. ועוד קשה: כיון שאנו רואים דפריך מיחידאה, שרב עוקבא בר חמא מקשה מדברי רבי שמעון שהוא יחיד, ואף על פי שחכמים חולקים עליו. אם כן, היה ראוי לו להקשות קושיא חזקה יותר:

אדפריך מרבי שמעון דברייתא, לפרוך מרבי אליעזר דמתניתין דתמורה!

מדוע רב עוקבא הקשה מדברי רבי שמעון הכתובים בברייתא בתוספתא שם? הרי עדיף להקשות מדברי רבי אליעזר המובאים במשנה במסכת תמורה, וכדלהלן, מדברי המשנה חשובים יותר מדברי הברייתא!

דהא תנן בפרק אלו קדשים [תמורה יח ב], לגבי מפריש נקבה לעולה, ואי אפשר להקריבה, כי קרבן עולה בא מן הזכרים בלבד, (199) וילדה זכר:

רבי אליעזר אומר: הוא הולד עצמו, יקרב עולה. ואין צריך לחכות עד שיסתאב ולמכרו, מפני שקרבנות בעלי חיים אינם נדחים.

וראוי להקשות מכאן על דברי רבי אושעיא, שאמר בעלי חיים נדחין.

וקושיא זו עדיפה מקושיית הגמרא שם מדברי רבי שמעון, שהרי דברי רבי אליעזר נשנו במשנה, ואילו דברי רבי שמעון לא נשנו אלא בברייתא!

ומתרצים התוספות את הקושיות על הגמרא בכריתות, ועל פי זה יובן מדוע הגמרא כאן לא יכלה להקשות כקושיית רב עוקבא בר חמא בכריתות:

יש להקדים הקדמה קצרה:

קרבן אשם אינו קרב אלא מן הזכרים. (200)

ואם הפריש נקבה לאשם, נחלקו חכמים ורבי שמעון. (201)

לדעת חכמים: תרעה עד שתסתאב [שיפול בה מום], ותימכר, ויביא בדמיה אשם.

והגמרא מתרצת שרבי אושעיא דיבר לפי שיטת חכמים, החולקים על רבי שמעון.

עד כאן דברי הגמרא בכריתות בקצרה.

ומקשים תוספות: **ויש לתמוה: אמאי לא פריך עלה דרבי יוחנן כאן, כי היכי דפריך בסוף כריתות עלה דרבי אושעיא.**

מדוע הגמרא כאן לא שואלת על רבי יוחנן כשם ששאל רב עוקבא בר חמא במסכת כריתות על רבי אושעיא:

דאמר רבי אושעיא: מטמא מקדש עשיר, שחייב להקריב כבשה, והפריש קן לכבשתו, והעני, וחייב עתה להקריב קן – אינו יכול להקריב את הקן שהפריש, שהואיל ונדחה הקן מהקרבה בהיותו עשיר, ידחה.

דפריך עלה, שרב עוקבא בר חמא מקשה על דבריו, מדברי רבי שמעון, מהברייתא ההיא:

דאמר תנא קמא – המפריש נקבה לפסחו קודם הפסח, תרעה עד שתסתאב, ותמכר, ויביא בדמיה פסח, אבל אי אפשר להקריב אותה עצמה, מפני שאין הפסח בא אלא מן הזכרים.

ואם אותה נקבה ילדה זכר, ירעה הולד עד שיסתאב, וימכר, ויביא בדמיו פסח.

ורבי שמעון חולק ואומר: הוא, הזכר עצמו, יקרב פסח!

וקשה: רב עוקבא בר חמא הקשה על דברי רבי אושעיא ממה שאמר רבי שמעון שבעלי חיים אינן נדחים.

וכך היה ראוי לגמרא בסוגייתנו לשאול מדברי רבי שמעון על רבי יוחנן הסובר שבעלי חיים נדחים! ומדוע הגמרא לא הקשתה כן?

וכדי לתרץ על קושיא זו, מוסיפים התוספות ומקשים שתי קושיות על קושיית הגמרא בכריתות עצמה:

א. ועוד, יש להקשות על קושיית הגמרא בכריתות:

אדפריך עלה מרבי שמעון לסייעה מדרבנן! מדוע הגמרא מקשה על רבי אושעיא מדברי רבי שמעון?

אדרבה, ראוי להוכיח כדבריו מדברי חכמים, **דקאמרי ברישא: ילדה זכר, ירעה עד שיסתאב, ואי אפשר**

198. הגמרא שם מתרצת שרבי אושעיא סובר כחכמים. ושלא כרבי שמעון, אך התוספות מקשים: מה חשב המקשה? וכי הוא לא ידע שכך יענו לו?! התוספות תמורה כו ב. ושיטה מקובצת כריתות כח א בשם תוספות רא"ש והתוספות מכת"י.

199. שנאמר [ויקרא א]: "אם עולה קרבנו, זכר תמים יקריבנו".
200. שנאמר [ויקרא ה]: "והביא את אשמו לה' איל תמים מן הצאן".
וגו'. ואיל הוא זכר.
201. כריתות יט ב.

אבל, חכמים סוברים שהמקדיש בהמה שאינה ראויה להקרבה, מיגו [מתוך] שחלה בה קדושת דמים כאשר מקדישה לקרבן, חלה בה גם קדושת הגוף, לדמיה.

ולפיכך, לדבריהם, אם ילדה זכר, אי אפשר להקריב אותו בעצמו, היות שלשיטתם חלה באמו קדושת הגוף, והיא נדחתה מהקרבה בהיותה קדושה קדושת הגוף לדמיה, ולכן חל בה דין דיחוי לעולם.⁽²⁰²⁾

ולפי זה, יש לבאר מדוע הגמרא בכריתות הקשתה על דברי רבי אושעיא מרבי שמעון:

דעד כאן לא פליגי רבנן עליה, שלא נחלקו חכמים על רבי שמעון **אלא בדבר דשויך ביה קדושת דמים**, כמו בהמה שאינה ראויה עתה להקרבה, שאם בכל אופן הוא מקדישה לקרבן, חלה בה קדושת הגוף לדמיה.

כי בדבר שיתכן בו קדושת דמים והוא מקדישו קדושת הגוף, **סברי רבנן**:

מיגו דנחתא ביה קדושת דמים, נחתא ביה נמי קדושת הגוף לדמיה.

[מתוך שחלה בו קדושת דמים, חלה בו קדושת הגוף], ולפיכך יש בו דין דיחוי כשמקדישו לקרבן, כי הוא קדוש בקדושת הגוף לדמיו, ומכח זה הוא נדחה.

אבל בדבר שלא יכולה לחול בו קדושת דמים כשמקדישו לקרבן, הרי ממילא גם קדושת הגוף לא חלה בו, ולפיכך אין בו דין דיחוי.

ולכן, **לגבי עשיר שהפריש קן, אפילו רבנן מודו שלא חל בו דין דיחוי, שהרי אין קדושת דמים חלה בעופות שהוקדשו לקרבן**, כאשר הם לא היו ראויים להקרבה.⁽²⁰³⁾

[והטעם שלא חלה בעופות הללו אפילו קדושת דמים, היא לפי שקדושת דמים תיתכן רק בדבר שאפשר לפדותו בדמים, ויהיה להקדש שימוש בדמיו. אבל דבר שלא מועיל בו פדיון, ולא יהיה בו להקדש כל שימוש, לא חלה עליו קדושה כלל.]

ועוף שהוקדש לקרבן, התמעט מדין פדיון, ולא מועיל פדיון אלא בבהמת קדשים לאחר שהוממה, אך לא בעוף שהוקדש לקרבן, ואפילו כשנעשה מחוסר אבר, ונפסל מהקרבה.

וכיון שהתמעט העוף הזה מפדיון, לא חלה בעוף הזה קדושת דמים כלל].

ואילו לדעת רבי שמעון: תימכר אפילו בעודה תמימה, ותצא לחולין מקדושת הדמים שלה, אף על פי שלא נפל בה מום.

ושורש מחלוקתם הוא, כיון שבשעת ההפרשה של הנקבה לקרבן אשם, אין הבהמה ראויה אז להקרבה, ולא היה ראוי שיחול עליה אלא קדושת דמים, לענין שתימכר, ויביאו בדמיה אשם.

חכמים סוברים, "מיגו דנחתא לה קדושת דמים, נחתא נמי קדושת הגוף".

דהיינו, מתוך שחלה על הבהמה קדושת דמים, חלה בה גם קדושת הגוף לדמיה, ואינו יכול למוכרה ולהוציאה לחולין.

ואילו רבי שמעון חולק על כך, וסובר, שכל קרבן שאינו ראוי להקרבה משעת ההפרשה, לא חלה בו אלא קדושת דמים בלבד.

ולפי זה מתרצים תוספות:

ויש לומר: היינו טעמא דפריך מרבי שמעון, הטעם לכך שהגמרא בכריתות מקשה על רב אושעיא מדברי רבי שמעון [בענין המפריש נקבה לפסחו וילדה זכר], ואף על פי שהוא יחיד, זה משום שהמקשה הבין **דבהאיא**, שבענין מטמא מקדש עשיר שהפריש קן לכבשתו, **אפילו רבנן מודו** לדברי רבי שמעון, שאין חל דיחוי על הקן, וכדלהלן:

יש לפרש את מחלוקת רבי שמעון וחכמים בענין המפריש נקבה לפסחו וילדה זכר, שלדעת חכמים, ירעה עד שיסתאב, ואילו רבי שמעון סובר שהוא עצמו קרב לפסח –

שהיא לפי שיטתם בענין מפריש נקבה לאשם, שלדעת חכמים – תרעה עד שתסתאב, לפי שחלה בה קדושת הגוף לדמיה, ואילו רבי שמעון סובר – תימכר אפילו בעודה תמימה, מפני שלא חלה בבהמה אלא קדושת דמים בלבד.

והכל מודים שאין דיחוי בדמים:

רבי שמעון סובר, המקדיש בהמה שאינה ראויה להקרבה, לא חלה בה אלא קדושת דמים בלבד. ולפיכך, אם היא ילדה זכר, אפשר להקריב אותו בעצמו, מפני שאין דיחוי בקדושת דמים.

שחלה בהם קדושת דמים? וכן הקשה הרש"ש תמורה לג א. תירץ הרש"ש, שהמפריש קן לכבשתו, אם תחול על הקרן קדושת דמים, הרי ממילא תחול עליה קדושת הגוף. שהרי "מיגו דנחתא בה קדושת דמים, נחתא בה קדושת הגוף".

202. על פי התוספות תמורה כו ב. ושטמ"ק כריתות כח א בשם תוספות הרא"ש והתוספות כת"י.

203. דברי התוספות תמורה: מדוע עופות גרועים מעצים ומטלטלין,

כי ממילתא דרבי אליעזר, נמי לא מצי לאותביה, משום דהוה יחידאה. אי אפשר היה להקשות מדברי רבי אליעזר משום שדעתו היא דעת יחיד. ואין שום סיבה לומר שחכמים מודים לו.

ולכן המקשן הקשה מדברי רבי שמעון, ואף על פי שחכמים חולקים עליו, מפני שמסתבר שחכמים נחלקו עליו לפי שיטתם שחלה קדושת הגוף לדמיה בבהמה הפסולה להקרבה. אבל אף חכמים מודים שאין דיחוי בקדושת דמים.⁽²⁰⁵⁾

חציין בפרוטה וחציין בפרוטה מהו?

האם כיון שאמר לה "בפרוטה" ו"בפרוטה" הוא חילק את מעשהו לשני מעשי קידושין, ואינה מקודשת. או שמא, מונה והולך הוא את המעות שנותן לה, והכל קנין אחד הוא, והרי זו מקודשת.

לעיל בעמוד א אמר רבא: האומר לאשה "חציין מקודשת לי", אינה מקודשת.

והקשה על כך מר זוטרא בריה דרב מרי: מדוע אין היא מקודשת? הרי ראוי שהקידושין יפשוטו בכלה, כשם שהמקדיש חצי בהמה הרי כולה קדושה!

ותירץ על כך רבינא: יש הבדל בין המקדיש חצי בהמה, למקדש אשה: הבהמה אין לה דעת בפני עצמה, ואין היא יכולה למנוע מן הבעלים מלהקדישה.

אבל האשה יש לה דעת אחרת בפני עצמה, ובידה

ונמצא, שאם הקדיש מצורע עשיר קן של עופות לקרבנו, לא חלה בקן הזה קדושת דמים.

ולכן, גם קדושת הגוף אינה יכולה לחול בו, ולפיכך לא נאמר בו דין דיחוי, לדברי הכל.

הילכך, הגמרא בכריתות מקשה על דברי רבי אושעיא [שאמר: המפריש קן לכבשתו והעני, הואיל ונדחה ידחה] מדברי רבי שמעון, הסובר שאין דיחוי בדמים, מפני שאף חכמים מודים שכל מקום שלא חלה קדושת הגוף, אין שם דין דיחוי.⁽²⁰⁴⁾

ולפי זה יובן מדוע הגמרא בסוגייתנו לא הקשתה על דברי רבי יוחנן [הסובר שיש דיחוי בדמים] מדברי רבי שמעון ההם:

ולמילתא דרבי יוחנן דהכא, לא מצי לאותובי, ולדברי רבי יוחנן בסוגייתנו אי אפשר להקשות מדברי רבי שמעון ההם, משום דרבי יוחנן דיבר על המקדיש חצי בהמה, דקדושת דמים יכולה לחול בבהמה, והוה כי הוא דהמפריש נקבה לפסחו, שאנו אומרים: מתוך שחלה בה קדושת דמים, חלה בה גם קדושת הגוף לדמיה.

ולפיכך לדעת חכמים יש בה דין דיחוי.

ולכן, אי הוה מותיב מרבי שמעון, הוה אמינא שאדרבה, ראוי לסייעיה לרבי יוחנן מדברי רבנן, שהרי יחיד ורבים הלכה כרבים.

ולפי זה מתורצת גם השאלה האחרונה שתוספות הקשו לעיל: מדוע המקשן בכריתות הקשה על רבי אושעיא מדברי רבי שמעון המובאים בברייתא, ולא מדברי רבי אליעזר המובאים במשנה:

[ובקן הכל מודים שנאמר מיגו זה. כן הוכיח הרש"ש שם].

ואם תחול בקן קדושת הגוף, אזי אי אפשר לפדותו, מפני שאין פדיון לעופות הקדושים בקדושת הגוף כלל, ואין לו תקנה. וכדי שהקן לא יפסל מהקרבה, לפיכך לא חלה בו קדושת דמים כלל.

[ועיין תמורה לג א, שמבואר שם שיש פדיון לעופות, כגון תרנגולים ואווזים. וזה מיושב לדברי הרש"ש, מפני שאין שייך בהם קדושת הגוף כלל].

אך עדיין קשה: אם אכן אין חלה בעופות אפילו קדושת דמים, האיך הגמרא אומרת "שמע מינה [מדברי רבי אושעיא] יש דיחוי בדמים"? הרי לא חלה כאן אפילו קדושת דמים!

ותירצו התוספות [בתמורה כו ב] שכוונת הגמרא להוכיח שיש דיחוי בדבר שאין בו קדושת הגוף. ואמנם אפילו קדושת דמים גם כן אין בו.

ועיין קובץ שיעורים כאן [אות עא] שפירש את התוספות בדרך אחרת מן הרש"ש. אבל בתוספות במסכת תמורה הנ"ל מבואר שלא כדבריו.

ודעת תוספות הרא"ש והתוספות כת"י במסכת כריתות [הובאו בשטמ"ק שם דף כח א], שמטמא מקדש עשיר שהפריש קן לכבשתו, הכל מודים שחלה בה קדושת דמים בלבד, ולא אומרים מיגו דנחתא

בה קדושת דמים נחתא בה קדושת הגוף, מפני שאם תחול בה קדושת הגוף, הרי לא יהיה לה פדיון, שהרי אין פדיון בעופות, ונמצא שאין לה תקנה. לפיכך חלה בקן קדושת דמים ולא קדושת הגוף, ויש לה פדיון.

ולפי זה יש לעופות הקדושים קדושת דמים פדיון, אבל עופות הקדושים בקדושת הגוף אין להם פדיון אם נפל בהם מום וכיוצא בזה.

[וגם לפי זה מובנים דברי הגמרא בתמורה כג א שיש פדיון לעופות. והיינו בתרנגולים ואווזים, שאין חלה בהם קדושת הגוף אלא קדושת דמים בלבד. וכן כתבו התוספות שם].

ועיין בדברי הגרי"ז במכתבים שבסוף ספרו, עמוד עח, בביאור החלוק בין קדושת הגוף להקרבה ובין קדושת הגוף שאינה להקרבה, ובביאור אין קדושת דמים בעופות, למרות שמצינו שעופות מתקדשים בקדושת דמים.

204. להלן בהתוספות יתבאר שמטעם זה הגמרא לא הקשתה מדברי רבי אליעזר.

205. על פי התוספות תמורה כו ב.

מסתפקת בדבר, שמא המקדש התכוין לחלק את מעשה הקידושין, ולקדש כל חצי מהאשה בפני עצמו, שאז אין קידושיו קידושין. (207)

חציך בפרוטה היום וחציך בפרוטה למחר.

מבארים התוספות: אין הכוונה שהיום אמר לה: "חציך בפרוטה", ולמחר חזר ואמר לה: "חציך השני בפרוטה". שהרי באופן זה ודאי אין קידושיו קידושין. מאחר שאמר היום "חציך בפרוטה", ולא המשך את דבריו היום.

אלא מדובר שכך אמר לה בפעם אחת: "חציך בפרוטה היום, וחציך בפרוטה למחר".

שתי בנותי לשני בני בפרוטה

מהו הדין בזה? בתר נותן ומקבל אזלינן, והאיכא ממונא, או דילמא בתר דידהו אזלינן והא ליכא. תיקו.

מבארים תוספות:

א. **אומר ר"י, דמיירי בבנות קטנות, דקידושין דאב נינהו**, מדובר כאן בשתי בנות קטנות, שכח קידושיהן הוא בידי האב, ולכן יש צד לומר שהולכין אחר האב, שהוא הבעלים על הקידושין, ודי בפרוטה אחת עבור קידושי שתייהן.

דאי, שאם היה מדובר בבנות גדולות, שכח קידושין הוא בידן בלבד, והאב היה מקבל את הקידושין בתורת שליחות שלהן, שהן מינו אותו להיות שליח לדבר, אזי היה פשיטא דבעי [שצריך] פרוטה לכל אחת מהן, משום דשליח לא עריך ממשלחו, וכשם שאם הבנות היו מתקדשות בעצמן, היה צריך לתת פרוטה לכל אחת מהן, כך אם הן עשו את האב שליח שלהן, צריך שיקבל פרוטה עבור כל אחת מהן.

אך יש להקשות על כך: לשון רבא כך הוא: "בתר נותן ומקבל אזלינן והאיכא ממונא". ומשמע שהיה לרבא צד לומר שהולכין אחר הנותן, שהוא אבי שני הבנים המקדשים, ואחר המקבל, שהוא אבי הבנות.

וקשה: הרי לעולם אין לאב כח בעלות על קידושי בניו הזכרים, ובהכרח מדובר כאן בשני בנים גדולים שעשו את אביהם שליח לקידושין [וכמו שפירש רש"י].

להתנגד לקידושין. והיא לא נתרצתה אלא לקידושי חציה. ולפיכך אין הקידושין יכולים להתפשט בכולה.

ולפי זה, תוספות מקשים על דברי הגמרא כאן:

ואם תאמר: אמאי, למה יש לגמרא צד, שהאומר "חציך בפרוטה וחציך בפרוטה" לא יועיל?

והא לא אמר רבא לעיל באומר "חציך מקודשת לי" דלא פשטו קידושין בכולה, אלא רק משום דאיכא דעת אחרת של האשה המתקדשת, והיא, אינה מתרצה אלא למה ששומעת מן האיש המקדש אותה.

והוא אומר לה שהוא מקדש את חציה, ורק לכך היא התרצתה.

אבל, אם היינו יודעים שהאשה מתרצה להתקדש בכולה, אזי היינו אומרים שפשטו הקידושין בכולה.

והרי הכא, באומר "חציך בפרוטה וחציך בפרוטה" – האשה גלי דעתה שמתרצה להתקדש בכולה.

ואם כן, אפילו אם המקדש התכוין לחלק את מעשה הקידושין, ולקדש כל חצי מהאשה בפני עצמו, הרי מכח קידושי חציה, פושטין הקידושין בכולה, והרי זו מקודשת!

ומתרצים תוספות: **ויש לומר**: הגמרא לעיל שאומרת שראוי שהקידושין יפשטו בכולה, מדברת דוקא אם אמר לה: חציך "מקודשת" – בלשון הקדש, שאז ראוי שננהג בה כדין הקדש, ולכן, כשם שבמקדיש חצי בהמה, הקדושה מתפשטת בכולה, כך ראוי שהקידושין יתפשטו בכל האשה.

אבל אם אמר בלשון אחרת, כגון: "חציך מאורסת לי", אין הקידושין מתפשטים בכולה. (206)

ולפי זה יש לומר: **דאי הוי מיירי**, שאילו בסוגייתנו היה מדובר **דאמר לה בלשון קידושין** "התקדשי לי חציך בפרוטה וחציך בפרוטה", **אין הכי נמי דהווי פשטו קידושין בכולה**, אכן היו הקידושין פושטים בכולה, מאחר שהיא התרצתה להתקדש כולה.

אבל הכא איירי, בכגון דאמר לה: "הרי את מאורסת לי חציך בפרוטה וחציך בפרוטה", או בחד מהני לישני דלעיל, באחת משאר הלשונות המובאים בגמרא לעיל [ו]

ובאופן זה אין הקידושין פושטים בכולה, ולפיכך הגמרא

207. כתב בית יוסף [סימן לא] שהרמב"ם והטור כתבו את דין הגמרא בלשון "קידושין". וכן שאר הפוסקים לא חילקו את חילוק ההתוספות, ומשמע שאף הם סוברים כהרמב"ם והטור. ולדברי רוב הפוסקים קשה כקשיית התוספות. ועיין מה שתיריך

[והמהרש"א כתב ש"דברי נביאות" להסביר את דבריהם כאן על פי דבריהם במסכת תמורה, ולפיכך כתב שדברי התוספות כאן תמוהים. ועיין רש"ש].

206. התוספות לעיל בעמוד א ד"ה ונפשטו.